

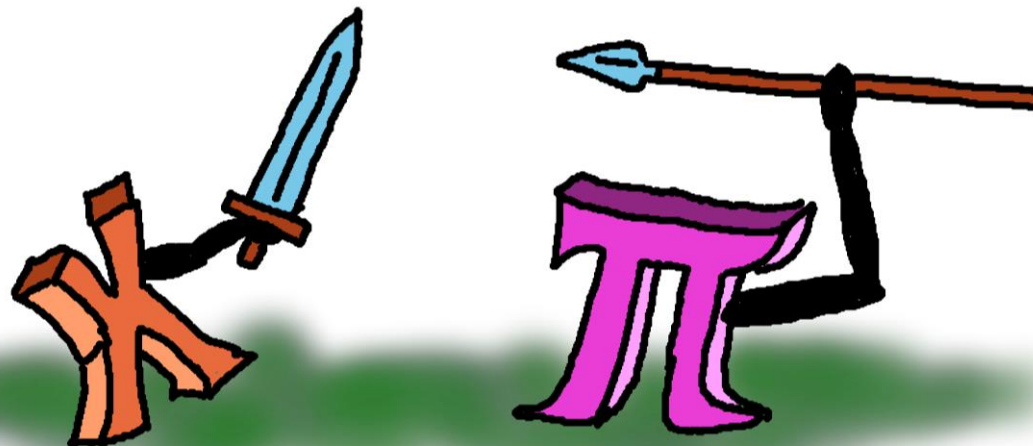

Přírodovědecká
fakulta
Faculty
of Science

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

GYMNÁZIUM
JÍROVCOVA

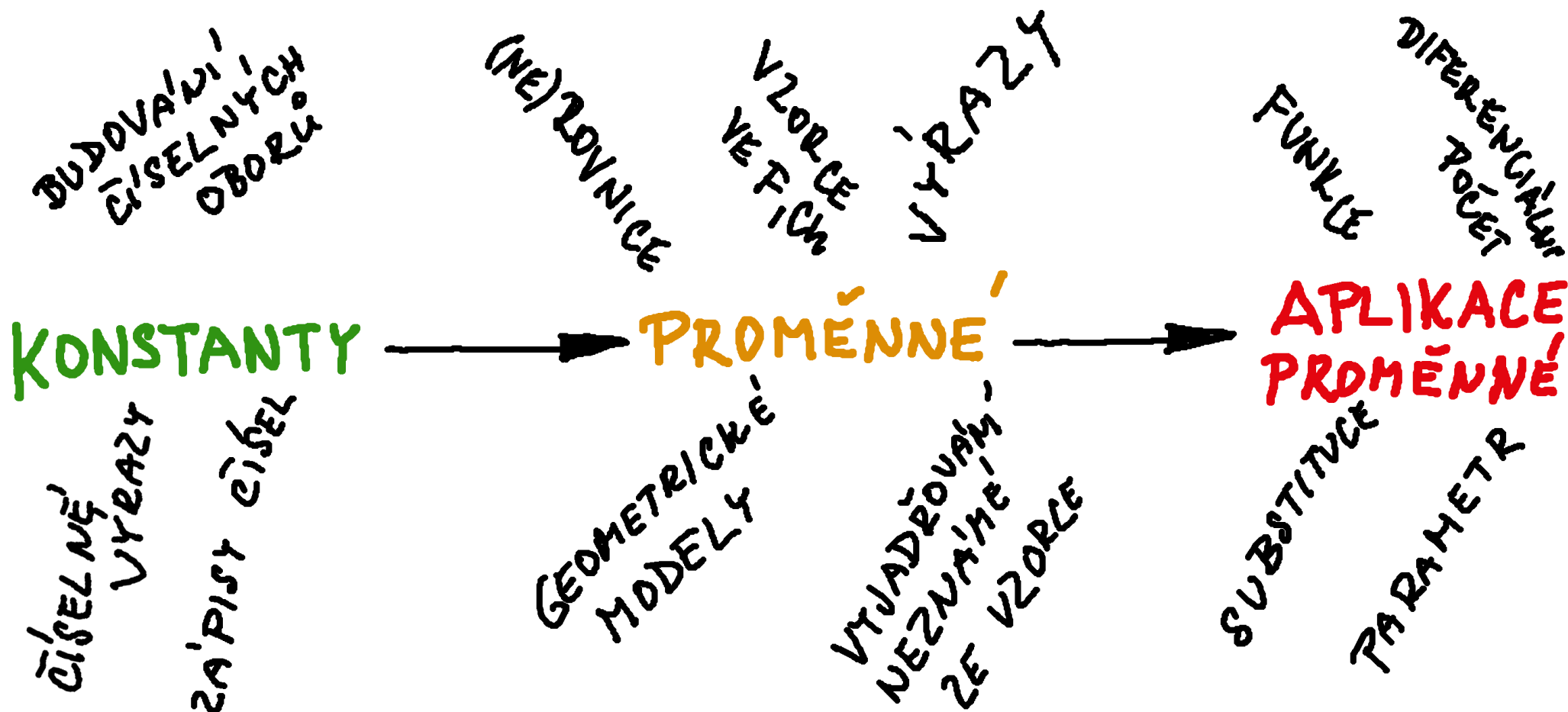
Proměnná v proměnách mé výuky

Karel Pazourek

Celostátní konference učitelů matematiky SŠ, Praha, 2023

Na cestě k proměnné

Co je to proměnná?

Výrazy [1] (Herman a kol.):

- „Písmeno a se nazývá proměnná“
- „Nahradíme-li v číselném výrazu některé konkrétní číslo písmenem (třeba i na několika místech), dostaneme výraz s proměnnou.“

Základní poznatky z matematiky (Bušek, Calda):

- „[Ve výrazech se vyskytují] písmena, která označují proměnné, proměnné zastupují čísla z určité množiny, která se nazývá obor proměnné.“

Přehled středoškolské matematiky (Polák):

- „[Proměnná je] písmeno ve významu libovolného reálného čísla“

Proměnná je písmeno

π je řecké písmeno $\implies$ je to proměnná

e je písmeno $\implies$ je to proměnná

Proměnná bez písmen

Zadání:

Dědeček svým vnučkám Gábině, Hance, Ivě a Janě dala 200 eur na prázdninový pobyt v Řecku. Gábině dal o 20 eur méně než Hance. Přitom Hanka, Iva i Jana dostaly stejně. Kolik eur od dědečka dostala Iva?

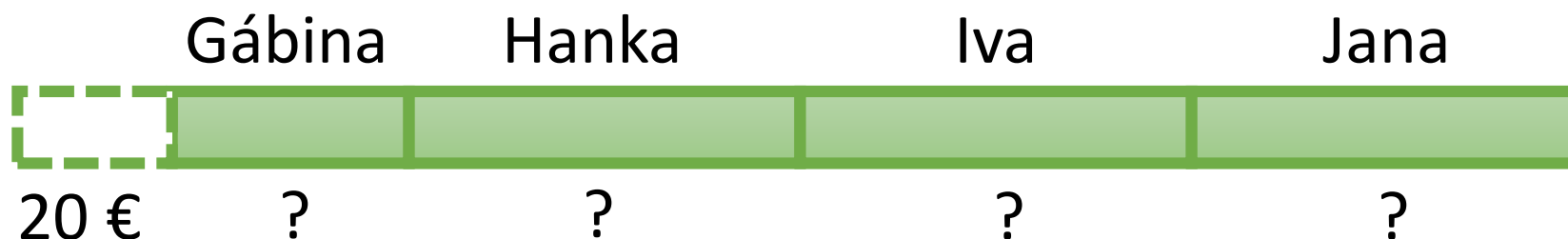
Proměnná bez písmen

Zadání:

Dědeček svým vnučkám Gábině, Hance, Ivě a Janě dala 200 eur na prázdninový pobyt v Řecku. Gábině dal o 20 eur méně než Hance. Přitom Hanka, Iva i Jana dostaly stejně. Kolik eur od dědečka dostala Iva?

Řešení:

$$(x - 20) + 3x = 200$$

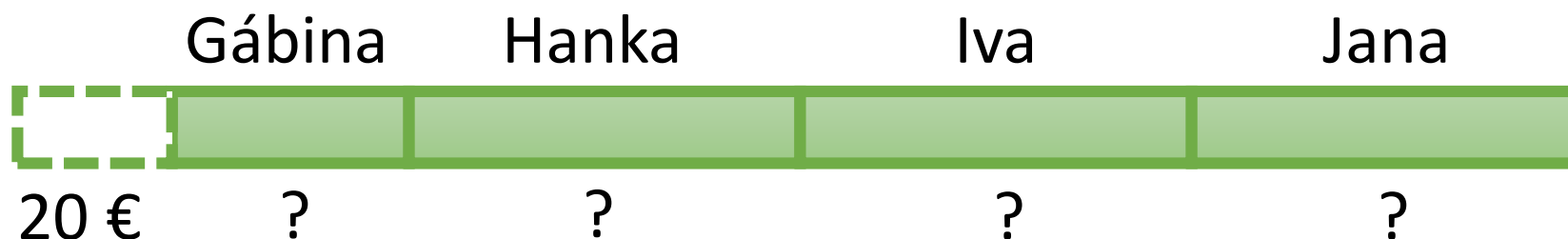
Proměnná bez písmen

Zadání:

Dědeček svým vnučkám Gábině, Hance, Ivě a Janě dala 200 eur na prázdninový pobyt v Řecku. Gábině dal o 20 eur méně než Hance. Přitom Hanka, Iva i Jana dostaly stejně. Kolik eur od dědečka dostala Iva?

Řešení:

$$(200 + 20) : 4 = 220 : 4 = 55 \text{ €}$$

$$(x - 20) + 3x = 200$$

Definice konstant

×

Zavádění (označování) proměnných

Mnohočleny

Kde už něco takového žáci viděli:

Rozvinutý zápis čísla v desítkové soustavě

$$N = a_n \cdot 10^n + a_{n-1} \cdot 10^{n-1} + \dots + a_2 \cdot 10^2 + a_1 \cdot 10 + a_0$$

↓

$$N = a_n \cdot z^n + a_{n-1} \cdot z^{n-1} + \dots + a_2 \cdot z^2 + a_1 \cdot z + a_0$$

Moje oblíbená úloha:

Určete pro které základy z číselné soustavy je číslo $(1320)_z$ dělitelné šesti.

Algebra Tiles

1. Pomocí Algebra Tiles znázorněte:

(a) $x^2 + 5x + 2$

(b) $3x^2 - 3x - 1$

<https://mathsbot.com/manipulatives/tiles>

2. Znázorněte mnohočlen $2x^2 - 4x + 3$ a poté jej změňte na opačný mnohočlen.

3. Vyskládejte mnohočlen $3x^2 - 2x + 5$ a mnohočlen k němu opačný a ověřte vzájemným vyrušením bloků, že jejich součet je 0.

4. Sečtěte následující mnohočleny a výsledek ověřte pomocí Algebra Tiles:

(a) $(3x + 7) + (2 + x^2) =$

(b) $(3x^2 - 2x - 3) + (x^2 + 2 + 4x) =$

(c) $(x - 7 + 4x^2) + (11 - 3x^2 - x) + (x^2 - 1) =$

5. Odečtěte následující mnohočleny a výsledek ověřte pomocí Algebra Tiles:

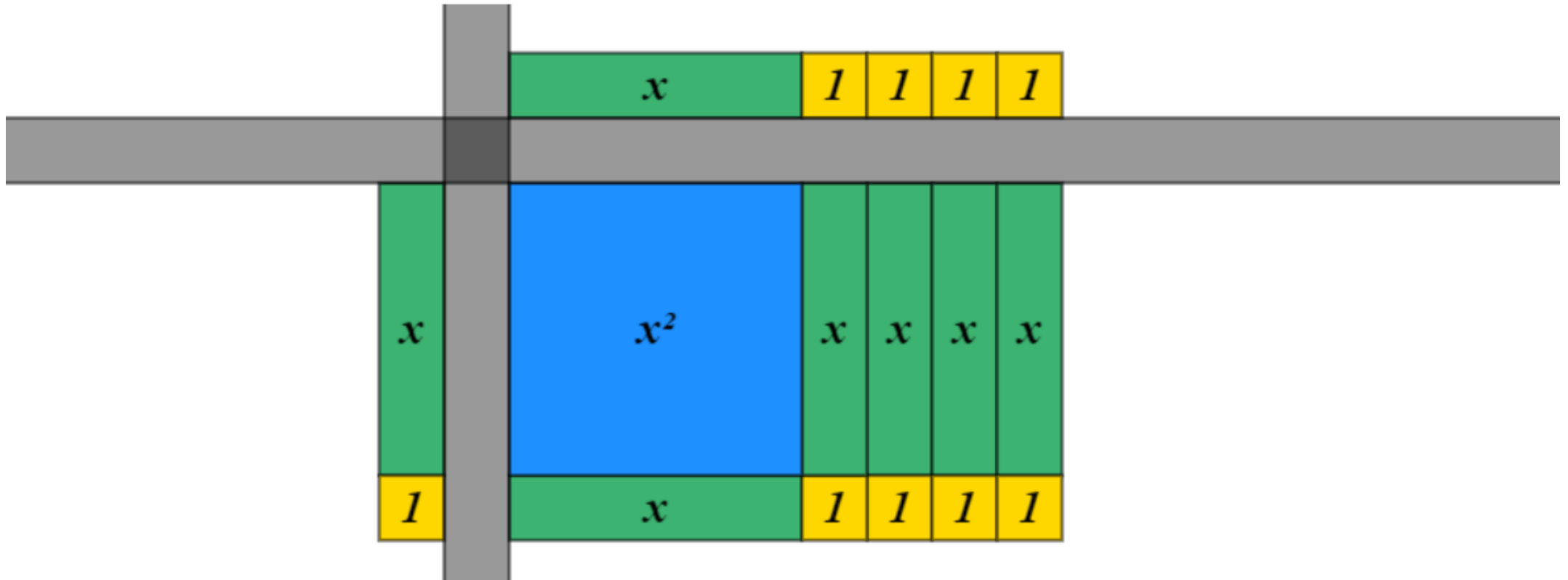

Algebra Tiles

Factorise:

$$x^2 + 5x + 4$$
$$(x + 4)(x + 1)$$

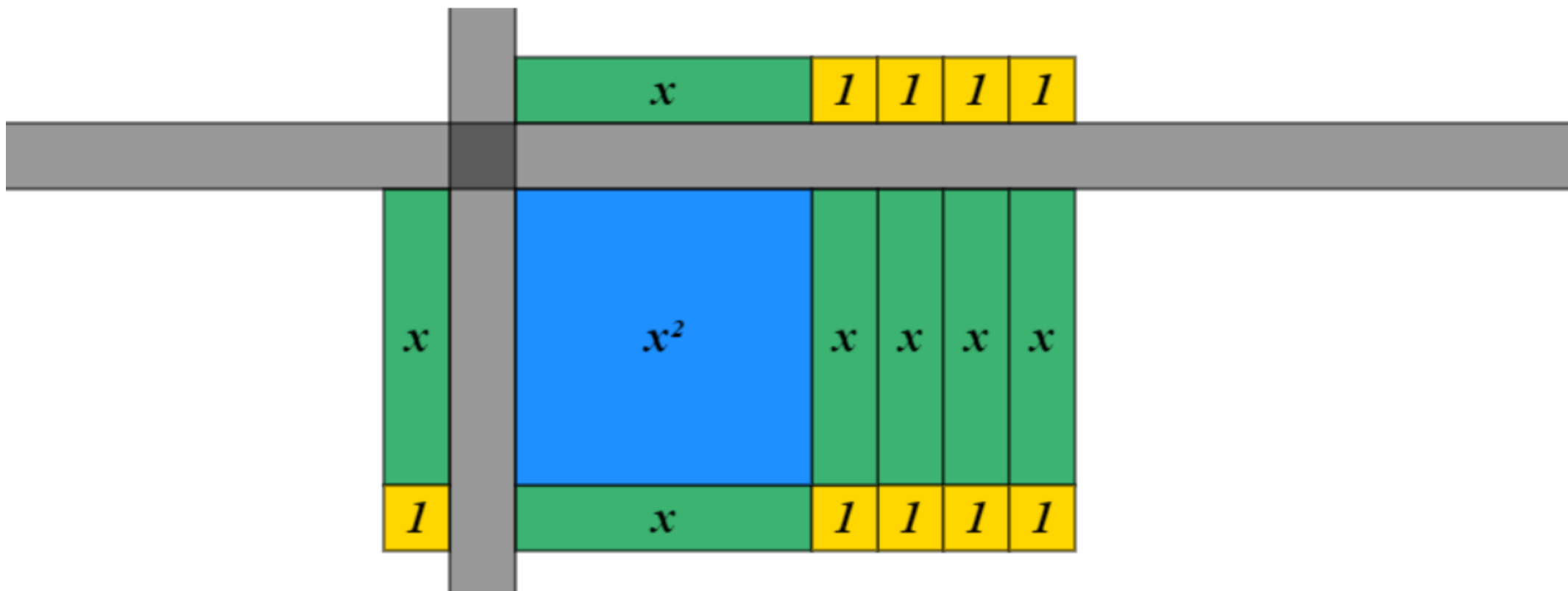
Algebra Tiles

Jiná úloha:

Vydělte:

$$(x^2 + 5x + 4) : (x + 1) =$$

Účel proměnné

Neznámá $\times$ parametr

Rovnice s parametrem – obtíže a výzvy

„Je tam víc písmenek“

Řešte rovnici s neznámou $a \in \mathbb{R}$
v závislosti na parametru $p \in \mathbb{R}$:

$$\frac{a}{p} + 1 = a + p$$

Řešte rovnici s neznámou $p \in \mathbb{R}$
v závislosti na parametru $a \in \mathbb{R}$:

$$\frac{a}{p} + 1 = a + p$$

Rovnice s parametrem – obtíže a výzvy

- Je třeba sledovat obor parametru (podobně i u neznámé, když řešíme pouze na části definičního oboru).

$$\dots \quad p < 1$$

$$\vdots$$

$$x = \sqrt{p - 2}$$

Jako při řešení
(ne)rovníc
s absolutními
hodnotami

Rovnice s parametrem – obtíže a výzvy

- Dělení obou stran rovnic výrazem, který obsahuje parametr

$$(p + 2)(x + 2p) = p + 2 \quad | : (p + 2)$$

$$x + 2p = 1$$

$$x = \underline{\underline{1 - 2p}}$$

Rovnice s parametrem – obtíže a výzvy

- Jestliže na začátku stanovíme podmínky na neznámou, pak výslednou hodnotu neznámé, pokud je závislá na parametru, je třeba zkontrolovat

$$\frac{p-1}{x} = p+2 \quad x \neq 0$$

⋮

$$x = \frac{p-1}{p+2}$$

Rovnice s parametrem – obtíže a výzvy

- Závěr úlohy = diskuze v závislosti na parametru

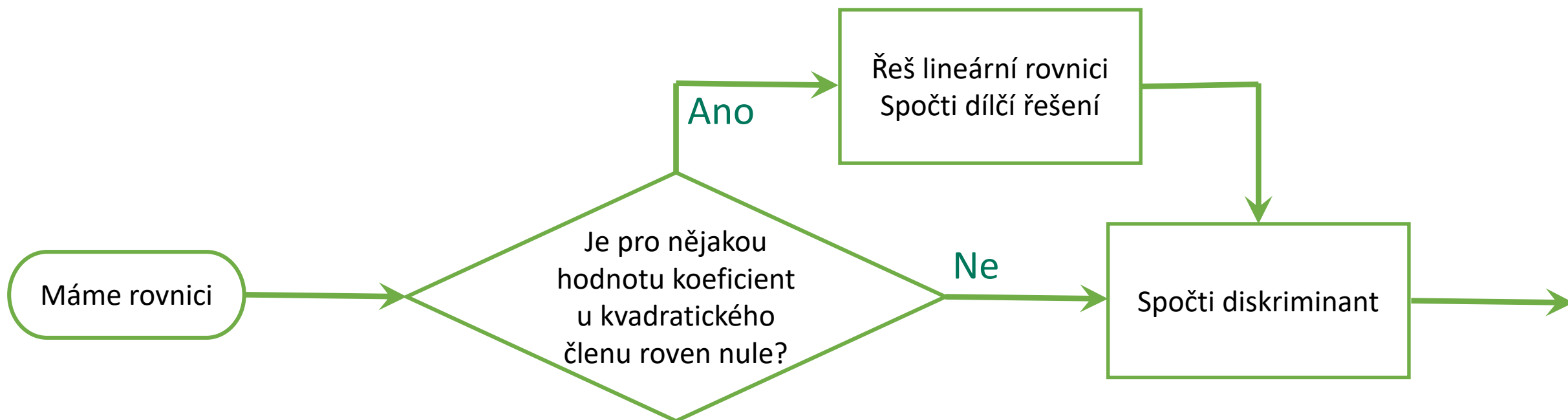
$p = 1$	$x = \mathbb{R}$
$x = 0$	Nemá řešení
$p \neq 1$	$x = \frac{p + 1}{p - 1}$

$p = 1$	$x = 0$
$p = 2$	Nemá řešení
$p > 1$	$x = \frac{p + 1}{p - 1}$

Kvadratická rovnice s parametrem

- Lze sepsat osnovu, kterou lze dodržovat (vyžadovat?)
- Mechaničnost řešení

Geometrické úlohy s parametrem

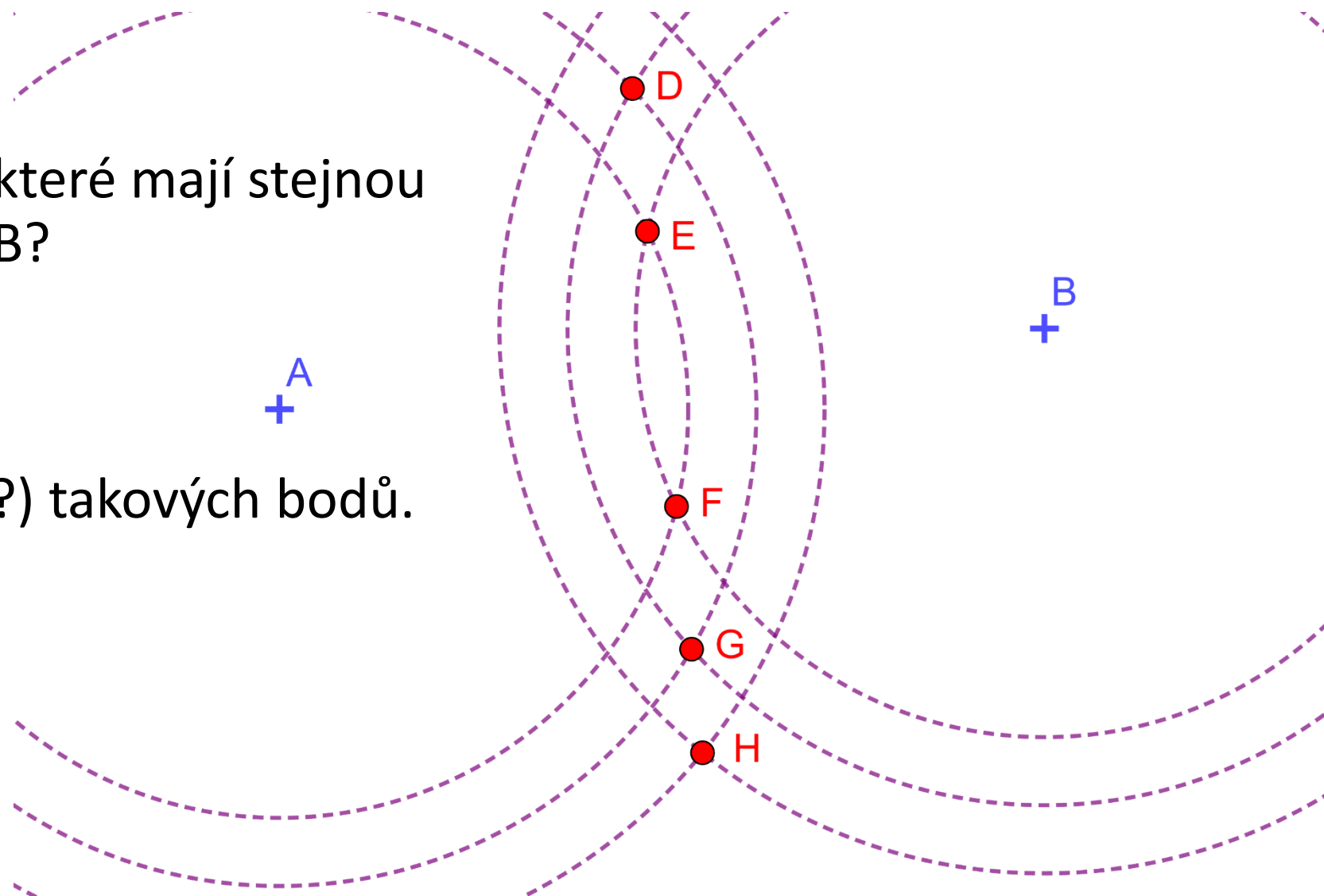

Zadání:

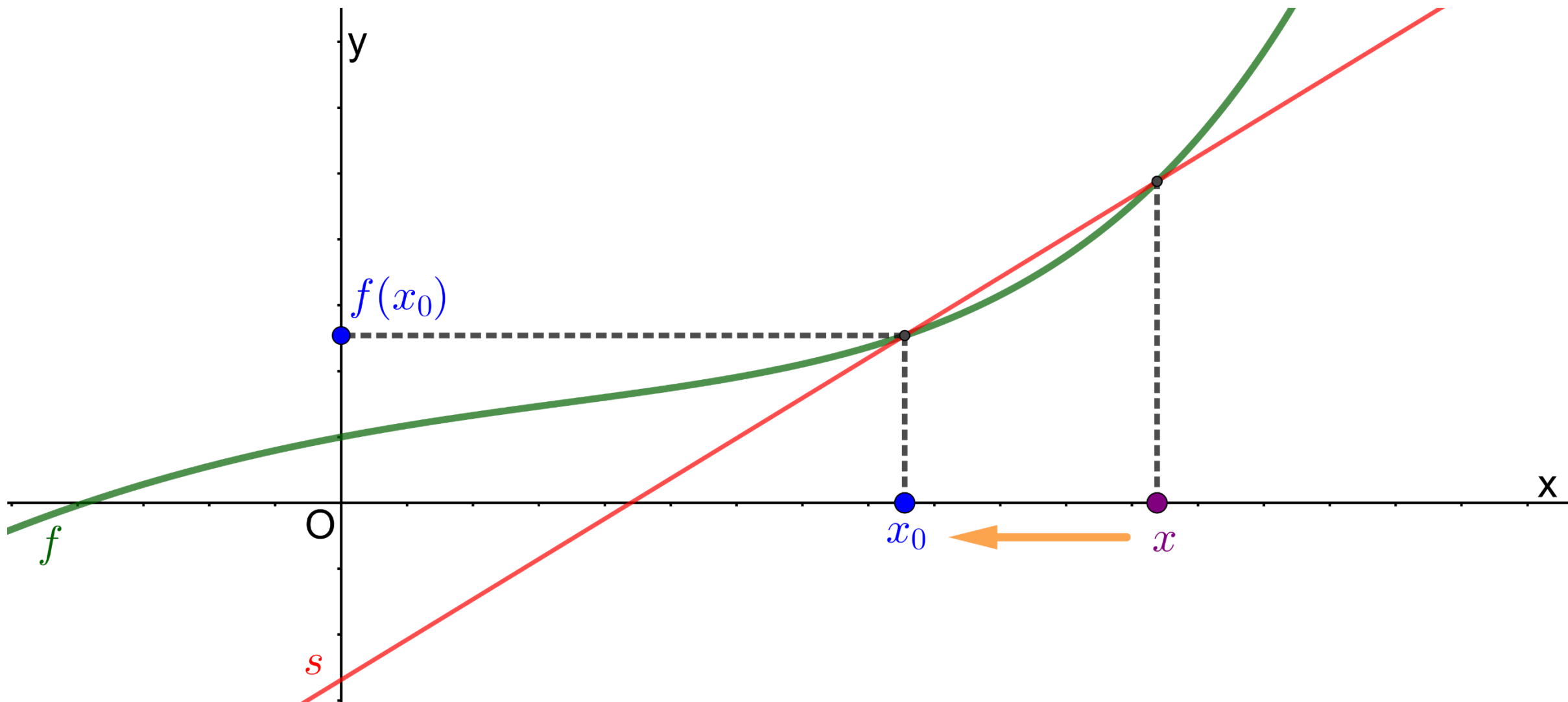
Kde leží všechny body, které mají stejnou vzdálenost od bodů A, B?

Stanovení hypotézy:

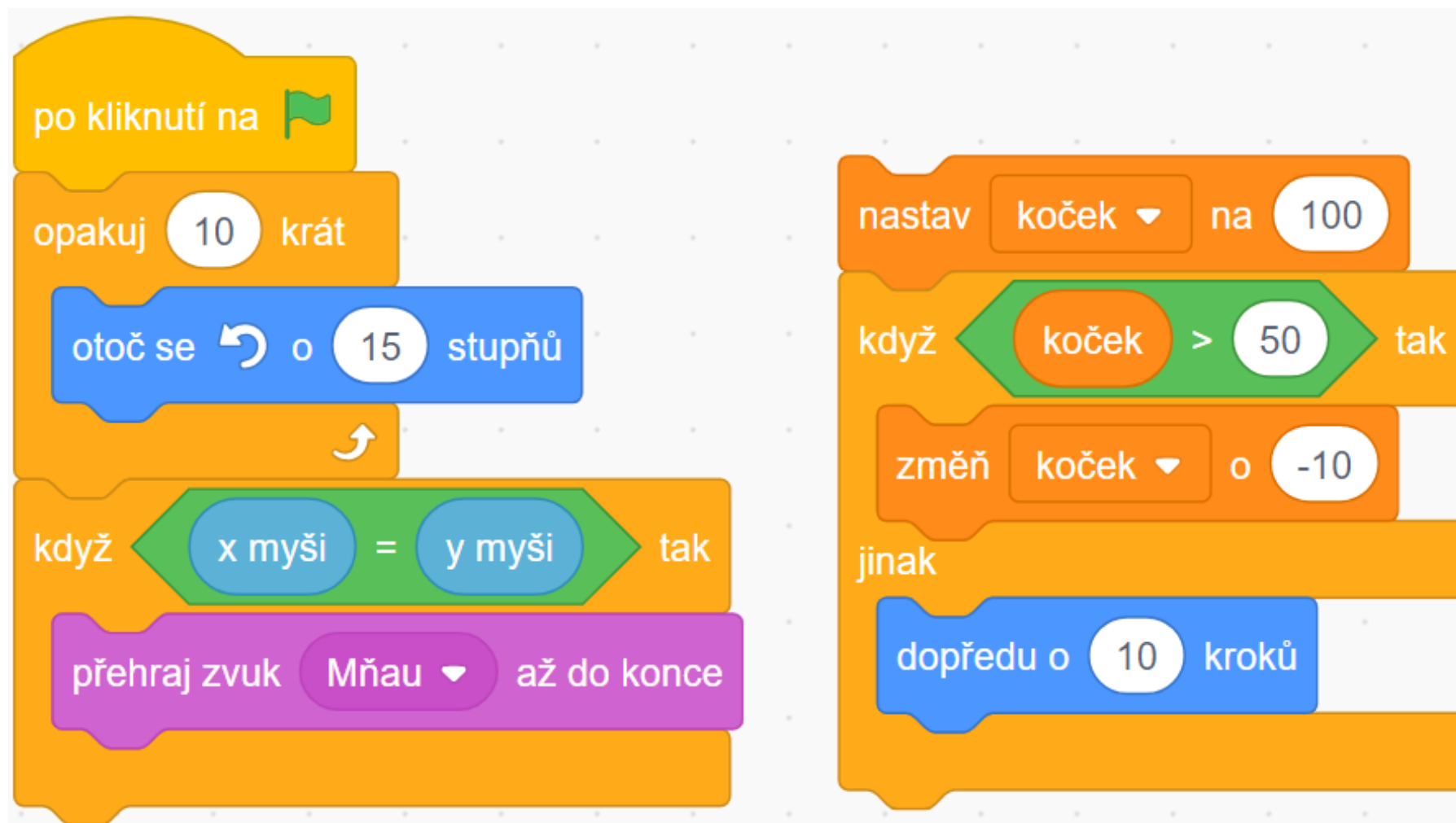
Najdeme několik (kolik?) takových bodů.

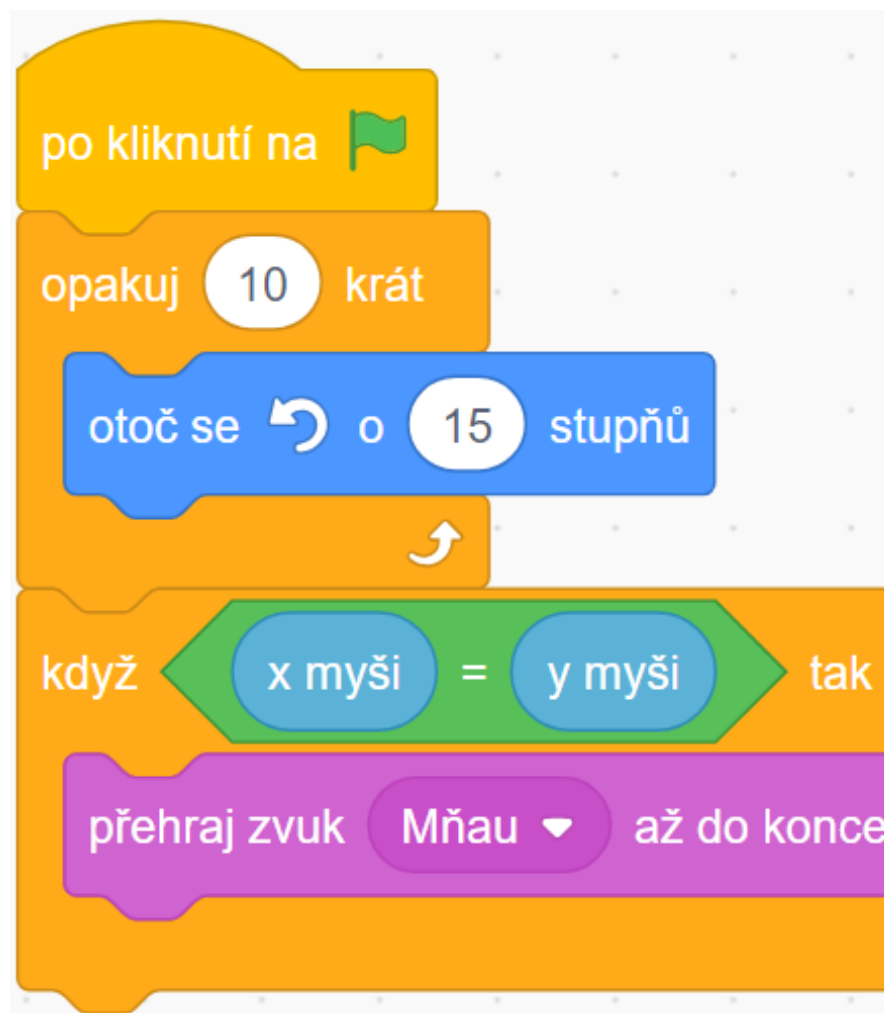
Proměnná v diferenciálním počtu

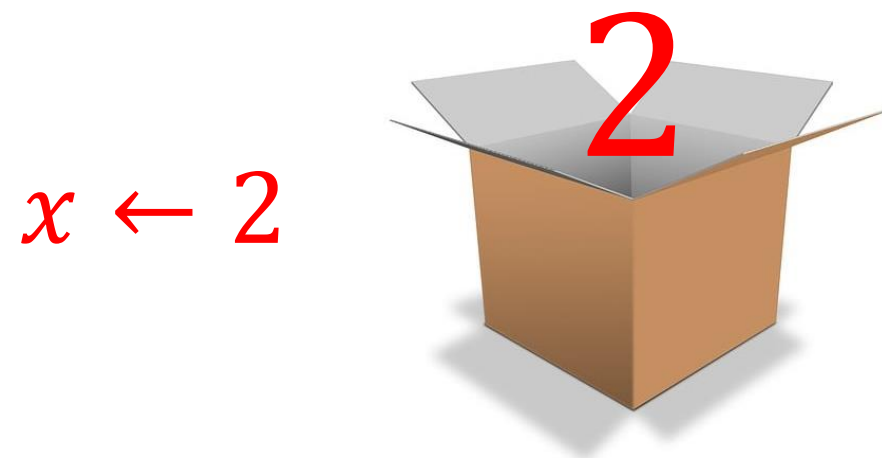
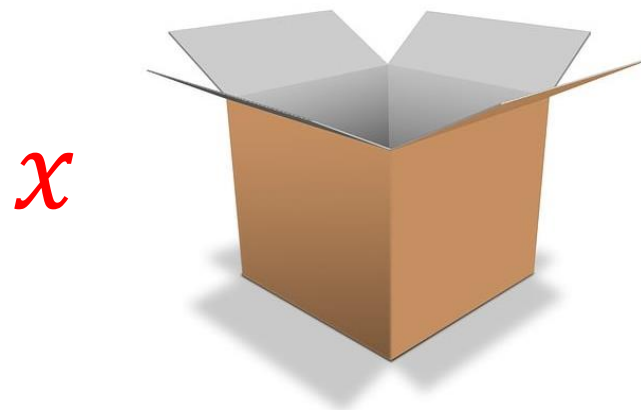
Nová informatika

Nová informatika

Proměnná jako krabice na čísla:

Dosazování

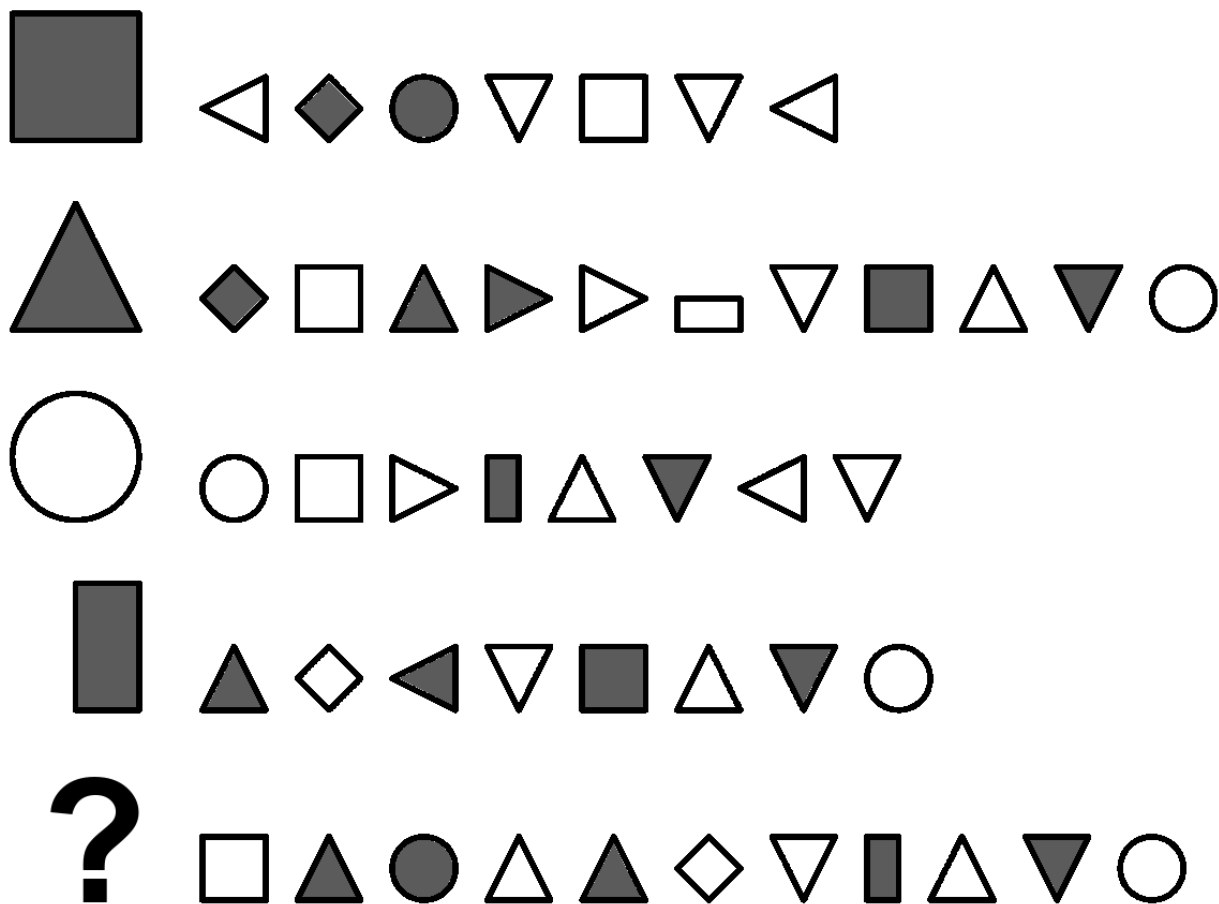
Několik obtížných momentů:

- Na začátku výpočet hodnoty výrazu (zejména s více proměnnými)

- Ve vyšších ročnících:

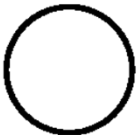

AG: Hledání nerovnice poloroviny: $ax + by + c \lessgtr 0$

Substituce čili dosazování

Substituce čili dosazování

	Č	T	V	E	R	E	C				
											
	T	R	O	J	U	H	E	L	N	I	K
											
	K	R	U	Z	N	I	C	E			
											
	O	B	D	E	L	N	I	K			
											
	R	O	V	N	O	B	E	Z	N	I	K
											

Substituce čili dosazování

(V(FAKT(TROLL)RVE))(ZN(TREBAZE)KAH((ZAVERY)TINA)BY)

Substituce čili dosazování

(V(FAKTORRVE))(ZNACKAH(KONCETINA)BY)

Substituce čili dosazování

(V(FAKTORRVE))(ZNACKAH(KONCETINA)BY)
RH UD

Substituce čili dosazování

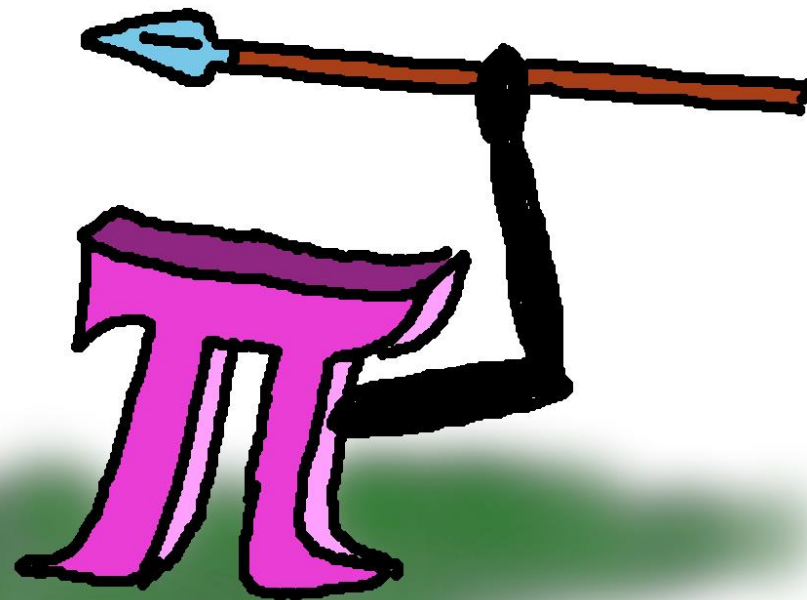
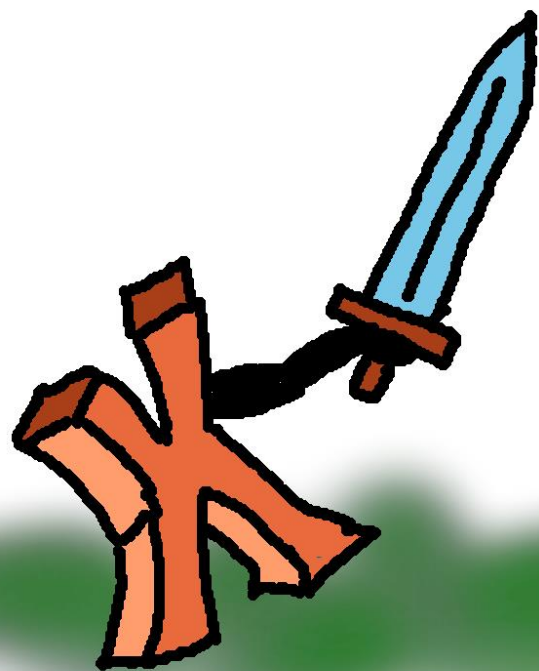
(VRH)(ZNACKAHUDBY)

Substituce čili dosazování

(VRH)(ZNACKAHUDBY)
HOD   NOTA

Zdroje

- BUŠEK, Ivan a CALDA, Emil. *Matematika pro gymnázia. Základní poznatky*. 3., upr. vyd. Praha: Prometheus, 2006 dotisk. 178 s. Učebnice pro střední školy. ISBN 80-7196-146-9.
- HERMAN, Jiří et al. *Matematika. Sekunda, Výrazy 1*. 1. vyd. Praha: Prometheus, 2016 dotisk. 168 s. Učebnice pro základní školy. ISBN 80-7196-013-6.
- POLÁK, Josef. *Přehled středoškolské matematiky*. 9., přeprac. vyd. Praha: Prometheus, 2012. 659 s. ISBN 978-80-7196-356-1.